

Er småbarnsmødre fornøyd med arbeidsdelingen hjemme?

Ragni Hege Kitterød

Målsettinger om likere arbeidsdeling hjemme og ute har stor oppslutning, men mødre står fremdeles for mesteparten av arbeidet hjemme, mens fedre bruker mest tid i yrkeslivet. De fleste småbarnsmødre sier seg rimelig fornøyde med måten arbeidet deles på, og få er direkte misfornøyde, men det er klar variasjon mellom grupper. Mødre med høy utdanning er noe mindre tilfreds enn andre. Videre har menns absolutte og relative innsats hjemme, særlig i husarbeidet, mye å si.

Økt yrkesdeltakelse blant mødre medfører større krav til fedres deltakelse hjemme. Det har vært en klar offentlig målsetting å få fedre til å engasjere seg mer i arbeidet med hus og barn og legge til rette for at både mødre og fedre kan kombinere familie- og yrkesroller. Det har også vært stor forskningsmessig interesse for å beskrive og forklare endring og variasjon i arbeidsdelingen blant par. Idealet om lik kjønnsmessig arbeidsdeling hjemme og ute har stor oppslutning i de skandinaviske land (Ahrne og Roman 1997, Hellevik 1996, Bøyum og Skjåk 1994, Ellingsæter mfl. 1994, Björnberg 1992), men det er betydelig variasjon mellom grupper. For mødres vedkommende ser det ut til at særlig utdanningsnivået har betydning for holdningene på dette området. De høyt utdannede er mer positive til likedeling av arbeid enn dem med lavere utdanning, noe som har fått enkelte til å spørre om likestilling først og fremst er et ideal for velutdannede kvinner (Ellingsæter mfl. 1994).

Mens det finnes en rekke studier av hvordan mødre og fedre fordeler hus- og omsorgsoppgaver, vet vi mindre om hvordan foreldre vurde-

rer arbeidsdelingen i egen husholdning. Det er slike spørsmål som diskuteres i denne artikkelen. Framstillingen er basert på opplysninger om grad av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme, stilt i en undersøkelse blant småbarnsforeldre, gjennomført av Statistisk sentralbyrå 1999. Datagrunnlaget er nærmere omtalt i tekstrammen.

Mødre flest sier seg fornøyd med arbeidsdelingen

Det er skjedd en betydelig tilnærming mellom kvinners og menns tidsmønster de siste tiåra slik at kvinner bruker mer tid i yrkeslivet, mens menn bruker noe mer tid til arbeid hjemme. For fedres vedkommende er det først og fremst tiden til omsorgsarbeid for barn som er trappet opp, men også innsatsen i husarbeidet har økt noe (Kitterød og Lømo 1996). Imidlertid er det fremdeles slik at menn jevnt over bruker mer tid til yrkesarbeid enn kvinner, mens kvinner står for mesteparten av arbeidet hjemme, et mønster som mest markert i småbarnsfasen (se artikkelen om arbeidsdeling blant foreldre i dette nummer). I undersøkelsen om barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og økonomi etter

innføringen av kontantstøtte stilte man altså et spørsmål for å fange opp foreldrenes syn på arbeidsdelingen i egen husholdning. Deltakerne ble bedt om å angi, på en skala fra en til fem, hvor fornøyd eller misfornøyd de var med den arbeidsdelingen de hadde i hjemmet (se Reppen og Rønning 1999). Det ble ikke spesifisert nærmere hvilke arbeidsoppgaver man siktet til, men ettersom spørsmålet ble stilt umiddelbart etter spørsmål om egen og partners tid brukt til husarbeid, og om partenes relative deltakelse i en rekke hus-, omsorgs- og vedlikeholdsoppgaver, er det rimelig å anta at folk oppfattet det som å gjelde fordelingen av denne type arbeid.

Framstillingen i det følgende er basert på mødres svar på dette spørsmålet om grad av tilfredshet/misnøye med arbeidsdelingen hjemme.¹ Ettersom foreldre ofte tilpasser seg annerledes når de har helt små barn enn hva de gjør ellers, er mødrene til de aller yngste barna holdt utenfor i analysene her. Av samme grunn er mødre i par der enten de selv eller partneren hadde permisjon (lønnet eller ulønnet) på undersøkelsestidspunktet, holdt

Datagrunnlag

Undersøkelsen, kalt barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og økonomi etter innføring av kontantstøtte, ble gjennomført av Statistisk sentralbyrå våren 1999, på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet. Den er et ledd i evalueringen av ordningen med kontantstøtte til småbarnsforeldre og ble foretatt noen måneder etter at denne reformen trådte i kraft. Selv om det primære målet var å studere virkninger av kontantstøttereformen, inneholder undersøkelsen en rekke spørsmål som kan analyseres uavhengig av dette formålet. I denne artikkelen ser vi altså på et spørsmål om tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme.

Data ble samlet inn gjennom telefonintervjuer. Nettoutvalget omfattet 3 334 mødre med barn født 1993 eller senere, og intervjuet hadde en gjennomsnittlig varighet på 30 minutter. Svarandelen var på 87 prosent. Man hadde også et utvalg av fedre, men dette omfattet bare dem som hadde barn i "kontantstøttealder" (1-2 år). Fedrene fikk dessuten langt færre spørsmål enn mødrene. I denne artikkelen analyseres bare opplysninger fra mødre. Ettersom man var særlig interessert i å studere mødre med barn som berettiger til kontantstøtte, ble mødre med barn 1-2 år overrepresentert i utvalget. Ved beregning av resultater fra hele utvalget må det derfor benyttes en vekt hvor mødrene til de eldre barna teller mer enn mødrene til de yngste barna. Opplegg og gjennomføring av undersøkelsen er nærmere omtalt i Reppen og Rønning (1999).

utenfor. Vi har også holdt utenfor mødre som enten selv var under utdanning, eller hadde en partner under utdanning. Foreldrenes utdanningsnivå inngår som en sentral faktor når vi ser på forskjeller mellom grupper av mødre i grad av tilfredshet. Betydningen av utdanningsnivå blir lett uklar dersom analysene også omfatter dem som fremdeles er under utdanning. Analysene i artikkelen omfatter dermed gifte og samboende mødre som har minst ett barn i alderen 1-6 år, og hvor verken mor eller partneren har permisjon fra yrkesarbeidet eller er under utdanning. I tillegg ser vi spesielt på mødre i par der begge parter har full jobb. Det benyttes vekter i datamaterialet (se tekst-ramme for nærmere forklaring). I tabellene i det følgende er prosenttallene basert på det vektete materialet, mens prosentueringsbasis (antall personer som svarte) er gitt på grunnlag av det uvektede materialet.

Tabellene 1 og 2 viser svarmønsteret blant mødre, fordelt etter en del

bakgrunnsfaktorer.² Det store flertallet av småbarnsmødre sier seg rimelig fornøyd med arbeidsdelingen i husholdningen. Bare 11 prosent oppgir å være misfornøyd eller svært misfornøyd, 28 prosent sier seg svært fornøyd, 35 prosent krysser av for verdi 2 på skalaen, noe som innebærer at de er rimelig godt fornøyd, mens 26 prosent valgte midtverdien, verken direkte fornøyd eller direkte misfornøyd. Svar på slike subjektive spørsmål må tolkes med en viss forsiktighet ettersom mange har en tendens til å tilpasse seg den situasjonen de faktisk er i, og vurderer arbeidsdelingen hjemme ut fra hvilke alternative tilpasninger de mener det er mulig å få til. Muligens er det også slik at enkelte finner det vanskelig å uttrykke misnøye med arbeidsdelingen i husholdningen. Kanskje ønsker de ideelt sett at partneren skal bidra mer, men finner det vanskelig å få til dette for egen del. Det å si seg lite tilfreds med de tilpasninger man har, kan slik sett være en innrømmelse av at man kommer til kort i forhold til den ordningen

man helst ville ha. Kvalitative undersøkelser med lengre og mer inngående intervjuer med færre personer, kan tyde på at dette er tilfellet for en del mødre. Eksempelvis finner Haavind (1984) at en del småbarnsmødre støtter idealet om større likedeling av ansvar og arbeid hjemme, men har vanskelig for å få ektefellene til å delta mer. Mange opplever at større likedeling er deres ansvar og føler at de mislykkes når de ikke får dette til. For å skjule misforholdet mellom idealer og realiteter framstilles derfor arbeidsdelingen som jevnere og mer tilfredsstillende enn den i virkeligheten er. Også Thagaard (1996) finner slike mønstre blant enkelte par. Likevel må svarene i undersøkelsen som danner basis for denne artikkelen, kunne tolkes dithen at flertallet av småbarnsmødre i Norge er ganske godt fornøyd med den måten arbeidsoppgavene fordeles på i husholdningen. Lignende mønstre finner man i undersøkelser i flere andre land (Ahrne og Roman 1997, Sanchez og Kane 1996, Lennon og Rosenfield 1994, Stohs 1994, Benin og Agostinelli 1988).

Sett i lys av at de fleste småbarnsmødre fremdeles står for mesteparten av hus- og omsorgsarbeidet i husholdningen, samtidig som det er stor oppslutning om lik kjønnsmessig arbeidsdeling som den mest ønskelige familietypen, kan dette virke overraskende. Muligens er det slik at mange ser likedeling av arbeid som et ideal i samfunnet generelt, men i praksis finner de fleste ut at en viss spesialisering i forhold til arbeid hjemme og ute passer best i ens egen situasjon, i hvert fall i småbarnsfasen. Hele 95 prosent av fedrene i analysen her var yrkesaktive på heltid. Blant mødrene var 17 prosent ikke-yrkesaktive, mens 16 prosent jobbet kort deltid (1-19

timer pr. uke), og 68 prosent arbeidet minst 20 timer pr. uke. Sett på bakgrunn av at fedre jevnt over bruker mer tid i yrkeslivet enn mødre, er det kanskje ikke så rart at mødre flest finner det rimelig at de selv står for det meste av arbeidet med hus og barn. Trolig er de fleste mer opptatt av at den samlede arbeidsinnsatsen skal være noenlunde lik for begge parter, enn at både yrkesarbeidet og hjemmearbeidet skal deles likt. Langt fra alle foreldre ser likedeling av arbeid som en forutsetning for et likestilt foreldreskap. Eksempelvis finner Björnberg og Kollind (1997) at også par med svært ulik fordeling av både arbeidsoppgaver og penger kan se på seg selv som likestilte. Så lenge man opplever at familien er et felles prosjekt, og at begge parter bidrar med det de kan av arbeid og inntekt, kan man gjerne betrakte seg som likestilt til tross for skjev kjønnsmessig arbeidsdeling hjemme og ute. Forskerne spør derfor om det kanskje er fellesskap og samarbeid, og ikke likedeling av oppgaver, som er den mest grunnleggende forutsetningen for opplevd likestilling. En del vil nok også se den tilpasningen de har som en midlertidig ordning og planlegger å innrette seg annerledes når barna blir større.³

Størst tilfredshet når fedre deltar mye i husarbeidet

Mens det er utviklet flere teoretiske perspektiver for å forklare variasjon blant par når det gjelder hvordan hus- og omsorgsarbeidet faktisk fordeles (se artikkelen om arbeidsdeling blant foreldre i dette nummer), er det mindre klare teoretiske tradisjoner for å forklare variasjon i grad av tilfredshet og misnøye med måten arbeidet deles på. Analyser som er gjort på feltet, tyder på at faktorer som er viktige for å forklare gra-

den av likedeling av arbeid, stort sett har lite å si for graden av tilfredshet/misnøye med hvordan arbeidet deles. Eksempelvis viser en rekke studier at arbeidsdelingen hjemme varierer med partenes arbeidstid og inntekt, og ofte også med utdanningsnivå, antall barn og yngste barns alder. Slike forhold ser ut til å ha mindre betydning for hvor fornøyd eller misfornøyd folk er med arbeidsdelingen. Derimot viser mange studier at graden av tilfredshet har klar sammenheng

med hvordan arbeidsoppgaver faktisk fordeles hjemme (Ahrne og Roman 1997, Sanchez og Kane 1996, Lennon og Rosenfield 1994, Stohs 1994, Benin og Agostinelli 1988). Særlig ser det ut til at fedres relative innsats i det vanlige husarbeidet har stor betydning. Videre tyder enkelte studier på at generell tilfredshet med parforholdet, og det at partene tilbringer mye tid sammen, trekker i retning av en positiv vurdering av arbeidsdelingen hjemme (Sanchez og Kane 1996).

Tabell 1. Grad av tilfredshet med arbeidsdelingen i hjemmet blant gifte/samboende mødre med barn 1-6 år. Tall for ulike grupper. Grad av tilfredshet er angitt på en skala fra 1-5, og de to øverste verdiene er slått sammen i tabellen. Prosent

	Verdi 1 Svært fornøyd	Verdi 2	Verdi 3	Verdi 4, 5 Misfornøyd/ svært misfornøyd	Antall personer som svarte
Alle	28	35	26	11	1 969
Mors utdanningsnivå					
Ungdomsskolenivå	27	23	37	14	110
Videregående-skole-nivå	29	34	25	11	1 117
Universitets-/høgskolenivå under 4 år	28	37	25	10	582
Universitets-/høgskolenivå 4 år eller mer	21	42	25	12	94
Mors ukentlige arbeidstid					
Ikke yrkesaktiv	33	33	25	9	362
-19 timer	25	40	22	12	317
20-39 timer	28	33	28	11	1 090
40 timer +	28	37	21	13	197
Husholdningsinntekt					
-299 000 kroner	33	36	21	10	220
300 000-399 000 kroner	32	29	28	11	384
400 000-499 000 kroner	29	39	22	10	463
500 000-599 000 kroner	24	38	26	11	305
600 000 kroner +	26	36	28	10	431
Mors andel av husholdningsinntekten					
0-19,9 prosent	35	37	20	9	368
20-39,9 prosent	26	34	29	11	646
40-49,9 prosent	29	41	19	11	346
50 prosent +	26	32	30	11	440
Mors alder					
-29 år	28	33	26	11	487
30-34 år	33	32	22	12	749
35-40 år	23	39	28	10	501
40 år +	25	35	29	11	232
Yngste barns alder					
1-2 år	28	36	25	11	1 195
3-6 år	29	34	26	12	774
Antall barn under skolealder					
1	29	34	26	11	1 326
2	29	36	23	11	591
3 +	14	43	30	13	52

Kilde: Undersøkelse om barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontantstøtte 1999, SSB.

I den undersøkelsen som analyseres her, finnes ikke opplysninger om mødres opplevelse av parforholdet generelt eller om tid tilbragt sammen med partneren. Vi kan derfor ikke belyse betydningen av slike forhold. Tabell 1 viser mødres tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme, fordelt etter kjennemerker som ofte benyttes i analyser av faktisk arbeidsdeling blant par, og tabell 2 viser tilfredshet med arbeidsdeling etter hvor mye tid mødre og fedre faktisk bruker til husarbeid,⁴ og etter graden av deling av hus-, omsorgs- og vedlikeholdsoppgaver. Indekser for grad av arbeidsdeling til disse tre oppgavetyperne er konstruert på grunnlag av spørsmål om partenes bidrag til i alt ti ulike oppgaver hjemme. Det er her den relative, og ikke den absolutte innsatsen som fanges opp.⁵ Alle indeksene har mulige verdier fra null til fire, og høye skåre er uttrykk for høy mannlige deltakelse, relativt sett. En skåre på to innebærer noenlunde lik arbeidsdeling mellom mødre og fedre. Når indeksene er gruppert ulikt i tabell 3, skyldes dette at fedres relative innsats varierer fra område til område. Den er lavest i husarbeidet og høyest for vedlikeholds- og reparasjonsoppgaver. Her står fedre for det alt vesentlige av det som gjøres (se artikkelen om arbeidsdeling blant foreldre i dette nummeret).

Tabell 1 tyder på at mødres tilfredshet/misnøye med arbeidsdelingen hjemme varierer forholdsvis lite med utdanningsnivå, arbeidstid og alder, med husholdningsinntektens størrelse og mødres andel av inntekten, og med yngste barns alder og antall barn. Det er en viss tendens til at mødre med lang universitetsutdanning er noe mindre tilfreds enn mødre med lavere utdanning, at graden at tilfredshet avtar

noe med husholdningsinntektens størrelse og med mødres andel av inntekten og at de som har minst tre barn under skolealder er mindre fornøyd med arbeidsdelingen hjemme enn dem som har ett eller to barn. De fleste av disse sammenhengene er imidlertid svake og usikre.

Tabell 2 viser at det er klare bivariate sammenhenger mellom hvordan arbeidet faktisk deles hjemme, og graden av tilfredshet blant mødre. Jo større partnerens relative bidrag er, jo mer tilfreds er mødre. Særlig ser det ut til at delingen av husarbeidet har betydning. Andelen mødre som sier seg svært tilfreds med arbeidsdelingen hjemme er betydelig høyere når partneren, både

absolutt og relativt, bidrar mye i husarbeidet, enn når han bidrar lite.

Slik samvariasjon mellom to og to faktorer som er vist i tabellene 1 og 2, kan være vanskelig å tolke. Eksempelvis kan det tenkes at sammenhengen i tabell 1 mellom mors andel av husholdningsinntekten og graden av tilfredshet/misnøye med arbeidsdelingen hjemme, egentlig bunner i at fedres relative bidrag hjemme er høyere blant de mødre som står for en forholdsvis stor andel av inntekten, enn blant dem som står for en beskjeden andel. For å få et bedre bilde av de ulike faktorenes betydning for graden av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme, har vi derfor gjennomført

Tabell 2. Grad av tilfredshet med arbeidsdelingen i hjemmet blant gifte/samboende mødre med barn 1-6 år, etter tid brukt til husarbeid og arbeidsdeling hjemme. Grad av tilfredshet er angitt på en skala fra 1-5, og de to øverste verdiene er slått sammen i tabellen. Prosent

	Verdi 1 Svært fornøyd	Verdi 2	Verdi 3	Verdi 4, 5 Misfornøyd/ svært misfornøyd	Antall personer som svarte
Skår for deling av husarbeid					
0-0,4	17	31	33	19	547
0,5-0,9	23	35	30	11	403
1,0-1,4	27	39	26	8	590
1,5 +	50	33	12	5	429
Skår for deling av omsorg for barn					
0-0,9	25	32	27	17	304
1,0-1,4	22	35	31	12	618
1,5-1,9	28	34	28	11	311
2,0 +	36	36	20	8	736
Skår for deling av vedlikeholdsarbeid					
0-2,9	26	33	26	15	288
3,0-3,9	27	35	27	12	801
4,0 +	32	35	24	9	880
Antall timer til husarbeid pr. uke, mor					
-9 timer	34	34	24	9	417
10-19 timer	27	37	24	12	921
20-29 timer	27	31	31	12	504
30 timer +	33	30	27	10	123
Antall timer til husarbeid pr. uke, partner					
-4 timer	18	34	31	17	892
5-9 timer	29	39	24	8	693
10-19 timer	49	32	17	3	332
20 timer +	67	12	17	4	46

Kilde: Undersøkelse om barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontaktstøtte 1999, SSB.

analyser som viser effekten av flere forhold samtidig. Her inngår alle faktorene fra tabellene 1 og 2. I tillegg er partnerens utdanningsnivå, yrkestilknytning og alder inkludert. Som analyseteknikk er det benyttet såkalt multiplert lineær regresjonsanalyse. Denne gjør det mulig å måle betydningen av en bestemt faktor (uavhengig variabel) for det forhold som studeres (grad av tilfredshet/misnøye med arbeidsdelingen hjemme), mens andre forhold holdes konstante. Den avhengige variabelen, tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme, har her mulige verdier en til fem, hvor en representerer størst grad av tilfredshet, og fem representerer størst grad av misnøye. Eksempelvis kan vi her se på betydningen av mødres utdanningsnivå, gitt at mødrene er like med hensyn til de andre faktorene som inngår i analysen, dvs. at de har samme arbeidstid, samme husholdningsinntekt, samme antall barn, bruker like mye tid til husarbeid, har partnere som relativt sett bidrar like mye hjemme osv. Resultatene av analysen vises i tabell 3.⁶ De estimerte koeffisientene forteller hvor mye verdien på variabelen "grad av tilfredshet/misnøye med arbeidsdelingen hjemme" øker eller minsker når verdien på de uavhengige variablene endres, gitt at andre forhold er konstante. Endringene må sees i forhold til referansekategoriene. Eksempelvis har vi for mors utdanningsnivå valgt å definere dem med høyest fullførte utdanning fra ungdomsskole eller videregående skole som referansegruppe. Koeffisientene forteller da hvor mye skåren for grad av misnøye endres når vi sammenligner mødre med høyere utdanning med denne referansegruppen, gitt at andre forhold er like. Eksempelvis øker skåren for grad av misnøye med 0,20 for mødre med

minst 4 års universitetsutdanning i forhold til dem med utdanning fra ungdomsskole/videregående skole. Positive koeffisienter innebærer altså større grad av misnøye, mens negative koeffisienter innebærer større tilfredshet. Konstantleddet (angitt øverst i tabellen) viser den gjennomsnittlige skåren for dem som har verdien 0 (tilhører referan-

segruppen) for samtlige forklaringsfaktorer som inngår i analysen.⁷

Tabell 3 viser at det, også når andre forhold holdes konstante, er slik at mødre med lang universitetsutdanning i større grad enn dem med utdanning fra ungdomsskole og videregående skole uttrykker misnøye med arbeidsdelingen hjemme.

Tabell 3. Regresjonsanalyse av grad av tilfredshet med arbeidsdelingen i hjemmet blant gifte/samboende mødre med barn 1-6 år. Estimerte koeffisienter

	Koeffisient
Konstantledd	3,45
Mors utdanningsnivå Referanse: ungd.skole-/vdg.-skole-nivå	
Universitets-/høgskolenivå under 4 år	0,06
Universitets-/høgskolenivå 4 år eller mer	0,20*
Partners utdanningsnivå Referanse: ungd.skole-/vdg.-skole-nivå	
Universitets-/høgskolenivå under 4 år	-0,02
Universitets-/høgskolenivå 4 år eller mer	-0,09
Mors ukentlige arbeidstid (kontinuerlig, 0-65 timer)	0,01****
Partners arbeidstid Referanse: Ikke yrkesaktiv	
Yrkesaktiv, deltid	-0,24
Yrkesaktiv, heltid	-0,41***
Husholdningsinntekt Referanse: -299 000 kroner	
300 000-399 000 kroner	-0,03
400 000-499 000 kroner	-0,04
500 000-599 000 kroner	0,02
600 000 kroner +	-0,02
Mors andel av husholdsinntekt Referanse: - 20 prosent	
20-39 prosent	0,18***
40-49 prosent	0,08
50 prosent +	0,19***
Mors alder Referanse: -29 år	
30-39 år	0,01
40 år +	0,03
Partners alder Referanse: -29 år	
30-39 år	-0,04
40 år +	0,03
Yngste barns alder Referanse: 0-2 år	
3-6 år	-0,09*
Antall barn Referanse: 1 barn	
2 barn +	0,01
Mors tid til husarbeid pr. uke	
Verdi 1-5. Høye verdier angir mye tid til husarbeid	0,12****
Partners tid til husarbeid pr. uke	
Verdi 1-5. Høye verdier angir mye tid til husarbeid	-0,30****
Grad av arbeidsdeling, husarbeid	
Verdi 0-4. Høye verdier angir høy mannlige deltakelse	-0,36****
Grad av arbeidsdeling, omsorgsarbeid	
Verdi 0-4. Høye verdier angir høy mannlige deltakelse	-0,06*
Grad av arbeidsdeling, vedlikeholdsarbeid	
Verdi 0-4. Høye verdier angir høy mannlige deltakelse	-0,17****

* Signifikant på 0,10-nivå, ** signifikant på 0,05-nivå, *** signifikant på 0,01-nivå, **** signifikant på 0,001-nivå.

Kilde: Undersøkelse om barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontantstøtte 1999, SSB.

Denne sammenhengen gjelder altså uavhengig av mors og partners arbeidstid, mors andel av husholdningsinntekten, antall og alder på barna i husholdningen, og av hvordan arbeidet hjemme faktisk deles. Dette bunner trolig i at mødre med høy utdanning har større forventninger om likedeling av arbeidet hjemme enn dem med lavere utdanning, og derfor lettere uttrykker misnøye med partnerens innsats. Det er også slik at graden av misnøye øker i takt med mødres arbeidstid i yrkeslivet, er lavere når partneren har full jobb enn når han arbeider deltid eller ikke er yrkesaktiv, er noe større blant dem som står for en stor andel av husholdningsinntekten enn blant dem som står for en liten andel, og noe lavere blant dem som har litt større barn enn blant dem som har helt små barn.

Videre har både mors og partnerens faktiske tid til husarbeid klar selvstendig betydning for graden av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme. Jo mer tid mødre selv bruker til husarbeid, jo mindre tilfreds er de med arbeidsdelingen, og jo mer tid partneren bruker til husarbeid, jo mer tilfreds er mødrene med delingen av arbeidet hjemme. Det er også, etter kontroll for andre forhold, en klar sammenheng mellom den måten arbeidet hjemme faktisk deles på, og mødres tilfredshet/misnøye med denne delingen. Jo større fedrenes relative innsats er i hus-, omsorgs- og vedlikeholdsarbeidet, jo mer tilfreds er småbarnsmødre med delingen av arbeidet. Særlig stor betydning har delingen av husarbeidet, mens delingen av omsorgsarbeidet ser ut til å være det som har minst betydning. Disse siste resultatene er altså i tråd med funn i studier fra flere andre land. Også her finner man at kvinner er

Tabell 4. Grad av tilfredshet med arbeidsdelingen i hjemmet blant gifte/samboende mødre med barn 1-6 år. Tall for ulike grupper blant mødre i par hvor begge parter har full jobb. Grad av tilfredshet er angitt på en skala fra 1-5, og de to øverste verdiene er slått sammen i tabellen. Prosent

	Verdi 1 Svært fornøyd	Verdi 2	Verdi 3	Verdi 4, 5 Misfornøyd/ svært misfornøyd	Antall personer som svarte
Alle	29	38	21	12	592
Mors utdanningsnivå					
Ungdomsskolenivå	27	20	38	15	31
Videregående-skole-nivå	25	40	22	13	282
Universitets-/høgskolenivå under 4 år	37	37	16	11	204
Universitets-/høgskolenivå 4 år eller mer	24	40	24	12	58
Mors ukentlige arbeidstid					
37-39 timer	30	37	22	11	407
40 timer +	27	39	20	14	592
Husholdningsinntekt					
-399 000 kroner	29	34	23	14	98
400 000-499 000 kroner	33	39	18	8	159
500 000-599 000 kroner	28	41	21	10	121
600 000 kroner +	26	40	21	13	184
Mors andel av husholdningsinntekten					
-39,9 prosent	30	33	25	12	187
40-49,9 prosent	28	45	15	12	185
50 prosent +	29	38	22	11	190
Mors alder					
-29 år	25	36	28	12	137
30-34 år	37	34	16	13	247
35-40 år	24	45	23	8	146
40 år +	23	37	23	17	62
Yngste barns alder					
1-2 år	31	35	22	12	348
3-6 år	28	39	21	12	244
Antall barn under skolealder					
1	30	38	21	12	420
2 +	28	36	23	13	172

Kilde: Undersøkelse om barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontantstøtte 1999, SSB.

mest fornøyd med arbeidsdelingen hjemme der hvor partneren, både absolutt og relativt, bidrar mye, og særlig har partnerens deltakelse i typiske kvinnelige gjøremål mye å si. Videre er det et vanlig funn i mange studier at kvinner er mindre tilfreds med arbeidsdelingen hjemme i småbarnsfasen enn i andre familiefaser, og at de som bruker mye tid på arbeid hjemme, er mindre fornøyd enn dem som bruker mindre tid (Stohs 1994).

Vi finner altså mye av det samme mønsteret for oppfatninger av arbeidsdelingen i husholdningen

blant småbarnsmødre i Norge, som det man finner blant kvinner i en del andre land. Men det kan se ut til at utdannings- og inntektsforhold har noe større betydning blant mødre i Norge enn det man finner i studier fra andre land. Her kan vi imidlertid ikke trekke sikre slutninger ettersom analysene for andre land oftest gjelder for kvinner i yrkesaktiv alder generelt, mens analysene i denne artikkelen kun omfatter mødre med forholdsvis små barn.

Synspunkter på arbeidsdelingen blant mødre med full jobb

Mødre med full jobb vil gjerne ha større forventninger om likedeling av oppgaver i husholdningen enn dem som er yrkesaktive på deltid eller hjemmearbeidende på heltid. For ikke å få altfor lange arbeidsdager er de avhengige av forholdsvis stor innsats hjemme fra partnerens side. Når de selv bruker omtrent like mye tid i yrkeslivet som sine partnere, vil de fleste se det som rimelig at arbeidet hjemme deles likt. Som vist i tabell 3, er det da også en klar sammenheng mellom mødres arbeidstid utenfor hjemmet, og graden av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme. For å få et bedre bilde av synet på arbeidsdelingen i egen husholdning blant mødre med full jobb, har vi gjort separate analyser for denne gruppen av mødre. Vi har her skilt ut dem som har en vanlig ukentlig arbeidstid på minst 37 timer, og som har partnere som er yrkesaktive på heltid. Dette gjelder 592 av mødrene i undersøkelsen. Trolig er det også i slike par en tendens til at fedrene bruker noe mer tid i yrkeslivet enn hva mødrene gjør. Arbeidskrafts- og levekårsundersøkelser viser nemlig at overtidsarbeid og lang ukentlig arbeidstid er vanligere blant fedre enn blant mødre (Bø og Molden 2000, Kitterød og Roalsø 1996).

I all hovedsak har vi gjort de samme analysene for mødre i par der begge har full jobb, som vi gjorde for småbarnsmødre generelt. Tabellene 4 og 5 viser en del bivariate sammenhenger, mens tabell 6 viser resultatene fra en multivariat analyse. Med såpass få observasjoner i analysene er det stor usikkerhet ved tallene, særlig når materialet brytes ytterligere ned i undergrupper. Av tabell 4 ser vi at graden av tilfreds-

Tabell 5. Grad av tilfredshet med arbeidsdelingen i hjemmet blant gifte/samboende mødre med barn 1-6 år, etter tid brukt til husarbeid og arbeidsdeling hjemme. Tall for mødre i par der begge parter har full jobb. Grad av tilfredshet er angitt på en skala fra 1-5, og de to øverste verdiene er slått sammen i tabellen. Prosent

	Verdi 1 Svært fornøyd	Verdi 2	Verdi 3	Verdi 4, 5 Misfornøyd/ svært misfornøyd	Antall personer som svarte
Skåre for deling av husarbeid					
0-0,4	11	32	28	28	78
0,5-0,9	16	38	32	14	99
1,0-1,4	21	44	24	11	206
1,5 +	50	34	11	5	209
Skåre for deling av omsorg for barn					
0-0,9	23	40	18	18	50
1,0-1,4	21	34	30	15	161
1,5-1,9	29	36	21	14	102
2,0 +	35	40	16	9	279
Skåre for deling av vedlikeholdsarbeid					
0-2,9	30	38	14	18	104
3,0-3,9	28	35	26	11	247
4,0 +	30	40	20	11	241
Antall timer til husarbeid pr. uke, mor					
-9 timer	34	38	20	9	181
10-19 timer	25	40	21	14	292
20 timer +	31	31	25	12	117
Antall timer til husarbeid pr. uke, partner					
-4 timer	18	34	27	21	231
5-9 timer	27	44	21	8	222
10 timer +	53	33	11	3	138

Kilde: Undersøkelse om barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontantstøtte 1999, SSB.

het med arbeidsdelingen hjemme er omtrent den samme når vi bare ser på mødre i par der begge har full jobb, som når vi ser på småbarnsmødre generelt. Også her er de aller fleste forholdsvis tilfredse med delingen av arbeidsoppgaver hjemme, mens bare en liten andel uttrykker direkte misnøye. Det er ingen klare bivariate sammenhenger mellom synet på arbeidsdelingen hjemme og mors utdanningsnivå eller arbeidstid, husholdningsinntektens størrelse eller mors andel av denne, mors alder eller alder og antall på barna i husholdningen. Tabell 5 viser derimot at det er klare bivariate sammenhenger mellom graden av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme på den ene side, og fedres absolutte innsats i husar-

beidet, og relative innsats i hus- og omsorgsarbeidet på den annen.

Også her har vi gjennomført en multivariat analyse for å få et bedre bilde av de ulike faktorenes betydning. Resultatene vises i tabell 6.⁸ Ettersom det er såpass få observasjoner i analysen, skal det sterke sammenhenger til for å få statistisk sikre resultater. Også etter kontroll for andre forhold er det slik at både mors og partners faktiske tid til husarbeid har klar selvstendig betydning for mødres syn på arbeidsdelingen hjemme, slik at mødre som selv bruker mye tid til husarbeid er mindre tilfreds enn dem som bruker lite tid, og at de som har partnere som bruker mye tid, er mer fornøyd enn dem som har partnere som bruker lite tid. Videre er det klare sammenhenger mellom

Tabell 6. Regresjonsanalyse av grad av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme blant gifte/samboende mødre med barn 1-6 år. Tall for mødre i par der begge parter har full jobb. Estimerte koeffisienter

	Koeffisient
Konstantledd	3,27
Mors utdanningsnivå Referanse: ungd.skole-/vdg.-skole-nivå	
Universitets-/høgskolenivå under 4 år	-0,03
Universitets-/høgskolenivå 4 år eller mer	0,27*
Partners utdanningsnivå Referanse: ungd.skole-/vdg.- skole-nivå	
Universitets-/høgskolenivå under 4 år	0,03
Universitets-/høgskolenivå 4 år eller mer	-0,19*
Mors ukentlige arbeidstid	
(kontinuerlig, 37-65 timer)	0,01
Husholdningsinntekt Referanse: -399 000 kroner	
400 000-499 000 kroner	-0,21
500 000-599 000 kroner	-0,12
600 000 kroner +	-0,02
Mors andel av husholdsinntekt Referanse: -39 prosent	
40-49 prosent	0,19
50 prosent +	0,11
Mors alder Referanse: -29 år	
30-39 år	-0,03
40 år +	0,16
Partners alder Referanse: -29 år	
30-39 år	0,02
40 år +	-0,04
Yngste barns alder Referanse: 0-3 år	
4-6 år	0,00
Antall barn Referanse: 1 barn	
2 barn +	0,14
Mors tid til husarbeid pr. uke	
Verdi 1-5. Høye verdier angir mye tid til husarbeid	0,17***
Partners tid til husarbeid pr. uke	
Verdi 1-5. Høye verdier angir mye tid til husarbeid	-0,32****
Grad av arbeidsdeling, husarbeid	
Verdi 0-4. Høye verdier angir høy mannlig deltakelse	-0,44****
Grad av arbeidsdeling, omsorgsarbeid	
Verdi 0-4. Høye verdier angir høy mannlig deltakelse	-0,08
Grad av arbeidsdeling, vedlikeholdsarbeid	
Verdi 0-4. Høye verdier angir høy mannlig deltakelse	-0,19****

* Signifikant på 0,10-nivå, ** signifikant på 0,05-nivå, *** signifikant på 0,01-nivå, **** signifikant på 0,001-nivå.

Kilde: Undersøkelse om barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontantstøtte 1999, SSB.

mødres tilfredshet med delingen av arbeidet hjemme, og fedrenes relative innsats. Også her er det først og fremst fedres bidrag til husarbeidet som har betydning. For øvrig er det, uavhengig av andre forhold, slik at mødre med lang universitetsutdanning oftere enn andre mødre uttrykker misnøye med arbeidsdelingen hjemme. Denne sammenhengen gjelder altså etter kontroll for mødrenes arbeidstid og den faktiske arbeidsdelingen hjemme, og ty-

der på at de med lang utdanning har høye forventninger om likedeling av hus- og omsorgsarbeid. Videre er det slik at tilfredsheten med arbeidsdelingen hjemme er større blant dem som har partnere med lang utdanning, enn blant dem som har partnere med kortere utdanning.

Oppsummering og diskusjon

Mens det finnes en rekke studier av hvordan kvinner og menn fordeler

arbeidet hjemme, hvordan dette har endret seg over tid og varierer mellom grupper, har vi mindre kunnskap om hvordan folk vurderer arbeidsdelingen i egen husholdning. Selv om småbarnsmødre flest fremdeles står for det meste av arbeidet med hjem og barn, og oftere enn menn arbeider deltid i yrkeslivet og har perioder med full tids hjemmearbeid, sier de fleste seg rimelig fornøyd med arbeidsdelingen i hjemmet. Bare om lag en av ti uttrykker direkte misnøye. Lignende mønstre finner man i flere andre land. Svar på denne type spørsmål om grad av tilfredshet og misnøye med forhold i hjemmet kan være vanskelige å tolke ettersom mange trolig vil nøle med å tilkjenne negative vurderinger av slike private forhold. Det er likevel grunnlag for å konkludere med at de fleste småbarnsmødre i Norge vurderer arbeidsdelingen hjemme ganske positivt.

Dette kan tyde på at mange finner en likestillingspolitisk målsetting om lik kjønnsmessig arbeidsdeling lite realistisk og praktisk gjennomførbar for sin egen del, i hvert fall i småbarnsfasen. Trolig besvarer mange spørsmålet om grad av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme i lys av de muligheter og begrensninger de opplever både i egen husholdning og i samfunnet ellers. Antakelig vurderer mange også arbeidsdelingen i lys av de endringer som tross alt har funnet sted de siste tiåra. Dagens mødre får jevnt over mer støtte og hjelp fra sine partnere enn hva deres egne mødre fikk da de selv var små. Videre er det viktig å huske på at mange vil betrakte seg som likestilte selv om partene bidrar ulikt med arbeid hjemme og ute. Ofte vil opplevelsen av familien som et felles prosjekt være viktigere enn det at

de enkelte oppgaver deles likt. Mange vil trolig legge større vekt på at den samlede arbeidsinnsatsen er noenlunde lik, og at man får anerkjennelse for det arbeidet man gjør, enn at innsatsen både hjemme og ute skal være lik til enhver tid.

Mens det finnes mange teoretiske perspektiver for å forklare hvordan den faktiske arbeidsdelingen i par varierer mellom ulike grupper, finnes det mindre klare teoretiske betraktninger rundt variasjon i grad av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme. Partenes arbeidstid, deres andel av husholdningens inntekt, og tidvis også deres utdanningsnivå, er forhold som gjerne viser seg å ha stor betydning for hvordan arbeidet hjemme faktisk deles. Analyser av variasjonen av tilfredshet med delingen av arbeidet i husholdningen har ofte vist at slike faktorer har liten betydning her. Det er derimot et vanlig funn at menns absolute og relative innsats hjemme, og særlig deres deltakelse i husarbeidet, har mye å si for kvinners tilfredshet på dette området. Analyse-ene i denne artikkelen viser at slike forhold også har stor betydning for graden av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme blant småbarnsmødre i Norge. De som selv bruker lite tid til husarbeid, er mer fornøyd med delingen enn dem som bruker mye tid. Det at partneren bruker mye tid til husarbeid, trekker også i retning av større tilfredshet. Videre har fedres relative innsats hjemme, særlig i husarbeidet, stor betydning. Dette er i tråd med funn fra mange andre land. Det at partnerens innsats i husarbeidet viser seg å være særlig avgjørende, kan ha sammenheng med at mange foreldre finner mye husarbeid kjedelig, mens omsorgsarbeid for barn gjerne vurderes positivt (Flood og Gråsjö 1997).

For øvrig finner vi at mødre med høy utdanning generelt er mindre tilfreds med arbeidsdelingen hjemme enn dem med lavere utdanning, at mødre som bruker mye tid i yrkeslivet uttrykker større misnøye enn dem som arbeider mindre utenfor hjemmet, og at de som står for en forholdsvis stor andel av husholdningsinntekten er mindre fornøyd enn dem som bidrar mindre til husholdningens inntekter. Alle disse sammenhengene gjelder også ved kontroll for en rekke andre faktorer. Også når vi kun ser på mødre i par hvor begge er yrkesaktive på heltid, har utdanningsnivået klar selvstendig betydning for hvor tilfredse mødre er med arbeidsdelingen hjemme. Dette tyder på at utdanningsnivået har mye å si for i hvilken grad dagens småbarnsmødre støtter opp om og etterstreber et ideal om lik arbeidsdeling. Når mødre med lang universitetsutdanning, uansett partnerens faktiske og relative innsats hjemme, og uansett egen og partners arbeidstid, sjeldnere enn andre uttrykker tilfredshet med arbeidsdelingen i husholdningen, viser dette at disse mødrene stiller store krav til partnerens deltakelse hjemme. Dersom man har forventninger om full likedeling av oppgavene, vil alle andre tilpasninger oppleves urettferdig.

1. Også fedres opplevelser av arbeidsdelingen hjemme har selvsagt stor interesse. Ettersom vi her bare har opplysninger fra fedrene til de minste barna, presenteres ikke tall for fedre.

2. I en kommentert tabellrapport fra undersøkelsen inngår også en oversiktstabell (tabell 6.11) som viser svarene på dette spørsmålet om tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme, blant ulike grupper av mødre (Reppen og Rønning 1999). Her inngår alle gifte/samboende mødre i undersøkelsen. Tabellen er gruppert etter en rekke kjennemerker, men viser ikke svarmønsteret i forhold til mors og partners tid brukt til husarbeid og faktisk arbeidsdeling i hjemmet.

3. Vi skal heller ikke se bort fra at den høye graden av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme til dels kan være resultat av en seleksjonsprosess, slik at noen av de mest misfornøydte kan ha oppløst parforholdet og altså ikke inngår i analysen.

4. Opplysninger om fedres tid til husarbeid er gitt av mødrene. Dette gir trolig et noe mer unøyaktig bilde enn hva vi ville fått dersom fedrene selv hadde svart.

5. Fem av spørsmålene gjaldt deling av husarbeid, tre gjaldt deling av omsorgsoppgaver for barn, og to gjaldt deling av vedlikeholds- og reparasjonsarbeid. I hver av indeksene har vi summert verdiene på de enkeltspørsmål som inngår. Hvert enkeltspørsmål har fem mulige verdier, null til fire. Null innebærer at det aktuelle gjøremålet vanligvis utføres av kvinnen, fire at det vanligvis utføres av mannen og midtverdien, to, at begge parter gjør omtrent like mye. Etter at verdiene på enkeltspørsmålene er summert, er indeksene dividert med det antall spørsmål som inngår i hver av dem, slik at verdien, eller skåren, kan sammenlignes på tvers av indeksene.

6. Regresjonsanalysene er kjørt uten bruk av vekter, men vektvariabelen (yngste barns alder) er inkludert som en uavhengig variabel i modellene.

7. I slike analyser er det også vanlig å oppgi et mål for hvor stor andel av den samlede variasjonen i den avhengige variabelen som forklares av de forklaringsfaktorene som inngår i analysen. Modellen her forklarer 17 prosent av variasjonen i graden av tilfredshet blant småbarnsmødre med arbeidsdelingen hjemme.

8. Modellen forklarer 23 prosent av den samlede variasjonen i mødres grad av tilfredshet med arbeidsdelingen hjemme.

Litteratur

Ahrne, Göran og Christine Roman (1997): *Hemmet, barnen och makten. Förhandlingar om arbete och pengar i familjen*. Rapport til Utredningen om fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. SOU 1997:139.

Benin, Mary og Joan Agostinelli (1988): *Husbands' and Wives' Satisfaction with the Division of Labor*. *Journal of Marriage and the Family*, vol. 50 May:349-361.

Björnberg, Ulla (1992): "Parents' Ideals and Their Strategies in Daily Swedish Life", i Ulla

Bjørnberg (red): *European Parents in the 1990s. Contradictions and Comparisons*. New Brunswick and London: Transaction Publishers.

Bjørnberg, Ulla og Anna-Karin Kollind (1997): "Lojalitet, tid og pengar. Hur kvinnor och män argumenterar om jämställdhet i familjer". I Göran Ahrne og Inga Persson (red): *Familj, makt och jämställdhet*. SOU 1997:138.

Bø, Tor Petter og Thomas Hugaas Molden (2000): "Arbeid". I *Sosialt Utsyn 2000*, Statistiske analyser 35, Statistisk sentralbyrå.

Bøyum, Bjug og Knut Kalgraff Skjåk (1994): *Undersøking om familie og kjønnsroller 1994*. Rapport nr. 107, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Ellingsæter, Anne Lise, Turid Noack og Marit Rønsen (1994): Likestilling - et ideal for velutdannede kvinner? *Samfunnsspeilet* 1994, 4:7-10

Flood, Lennart og Urban Gråsjö (1997): "Tid för barn, tid för arbete. En undersökning av svenska hushålls tidsanvändning", i Göran Ahrne og Inga Persson (red): *Familj, makt och jämställdhet*. SOU 1997:138.

Hellevik, Ottar (1996): *Nordmenn og det gode liv*. Norsk monitor 1985-1995. Oslo: Universitetsforlaget.

Haavind, Hanne (1984): "Love and Power in Marriage", i Harriet Holter (red): *Patriarchy in a Welfare Society*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kitterød, Ragni Hege og Aase Lømo (1996): "Småbarnsforeldres tidsbruk 1970-90", i Berit Brandth og Kari Moxnes (red): *Familie for tiden*. Oslo: Tano.

Kitterød, Ragni Hege og Kari-Mette Roalsø (1996): Arbeidstid og arbeidstidsønsker blant foreldre. *Samfunnsspeilet* 1996, 1:12-23.

Lennon, Mary Clare og Sarah Rosenfield (1994): Relative Fairness and the Division of Housework: The Importance of Options. *American journal of sociology*, Vol. 100, nr. 2:506-531.

Reppen, Heidi og Elisabeth Rønning (1999): *Barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontantstøtte våren 1999. Kommentert tabellrapport*. Rapporter 1999/27, Statistisk sentralbyrå.

Sanchez, Laura og Emily W. Kane (1996): Women's and Men's Constructions of Perceptions of Housework Fairness. *Journal of Family Issues*, vol 17, nr 3:358-387.

Stohs, Joanne Hoven (1994): Alternative Ethics in Employed Women's Household Labor. *Journal of Family Issues*, vol 15, nr. 4:550-561.

Thagaard, Tove (1996): *Arbeid, makt og kjærlighet*. Fagbokforlaget.

Ragni Hege Kitterød

(Ragni.Hege.Kitterød@ssb.no) er forsker i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for demografi og levekårsforskning.